

Filip Škiljan i Kristian Lewis: Poučavanje Bosanskoga jezika i kulture prema modelu C u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj¹

Ustavnim i zakonskim propisima u demokratskom društvu u Hrvatskoj nakon raspada Jugoslavije normirano je obrazovanje nacionalnih manjina. U obrazovanju osnovnoškolaca i srednjoškolaca postoje tri modela obrazovanja za pripadnike nacionalnih manjina: model A, model B i model C. Bošnjaci u Hrvatskoj obrazuju se prema modelu C. Nastava prema modelu C organizirana je u Gunji, Sisku, Zagrebu, Buzetu, Labinu i Puli. U Zagrebu se nastava izvodi u dvjema osnovnim školama i u jednoj srednjoj školi. Autori su uz dostupne podatke na mrežnim stranicama i u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih proveli polustrukturirane dubinske intervjue s učiteljima koji provode nastavu Bosanskog jezika i kulture prema modelu C u navedenim naseljima. Također su pokušali utvrditi koliko je važno provođenje nastave Bosanskog jezika prema modelu C za očuvanje nacionalnog i vjerskog identiteta Bošnjaka u Hrvatskoj.

Ključne riječi: Bošnjaci, bosanski jezik, model C, nacionalne manjine.

Teaching Bosnian Language and Culture According to the C Model in Primary and Secondary Schools in Republic of Croatia

Constitutional and legal provisions in the democratic society in Croatia after the dissolution of Yugoslavia standardized the education of national minorities. The education of primary and secondary school students comprises three models of education for the members of national minorities: A model, B model and C model. Bosniaks in Croatia use the C model in their education. The C model classes are held in Gunja, Sisak, Zagreb, Buzet, Labin and Pula. In Zagreb, classes are held at two primary schools and one secondary school. The authors have conducted semi-structured in-depth interviews with

¹ Ovaj rad napisan je u okviru projekta *Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj* (RENA), koji financira Europska unija – NextGenerationEU. Za iznesene stavove i mišljenja odgovorni su samo autori te ti stavovi ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

teachers who teach Bosnian language and culture according to the C model in the aforementioned settlements in addition to the available data found on the web pages, as well as the data available in the Ministry of Science, Education and Youth. They will also try to establish how important it is to teach the Bosnian language according to the C model for preserving the national and religious identity of Bosniaks in Croatia.

Key words: Bosniaks, Bosnian language, C model, national minorities.

1. Povijest Bošnjaka u Hrvatskoj u novije doba

1.1. Doseljavanja muslimana² u hrvatske krajeve nakon 1878. godine

Prva veća doseljavanja muslimana na područje današnje Hrvatske uslijedila su nakon 1878. i austro-ugarskog zaposjedanja Bosne i Hercegovine. U Zagrebu je, primjerice, nakon aneksije pripadnika islamske vjeroispovijesti bilo vrlo malo. Većina onih koji su tada živjeli u Zagrebu nastanjivali su se za stalno. Kao i u vremenima koja su uslijedila dolazili su muškarci koji su tragali za poslom i studenti koji su se u Zagrebu školovali, a zatim se vraćali kućama. Do 1918. godine najbrojnija skupina muslimana u Zagrebu bili su studenti koji su od 1892. godine dobili mogućnost upisa na Pravni fakultet. Uglavnom su se studenti zagrebačkog Sveučilišta nakon odslušanog studija vraćali u Bosnu i Hercegovinu (Hasanbegović 2007: 32). Tek u popisu iz 1910. u Hrvatskoj su zabilježena 204 muslimana.³ Najveći broj njih živio je u Karlovcu, Dubrovniku, Osijeku i Zagrebu. Islam do 1916. godine nije uvršten među zakonom priznate vjere, pa stoga muslimani nisu mogli dobiti zavičajnost u Hrvatskoj. U Prvom svjetskom ratu, odnosno 1915. godine, počelo je s radom Carsko i kraljevsko islamsko vojno dušobrižništvo u Zagrebu kao prva ustanova ustrojena posebno za muslimane u Banskoj Hrvatskoj.

² Bošnjaci su do 1993. godine, odnosno u socijalističkoj Jugoslaviji, nosili nacionalno ime Muslimani. I nakon 1993. određeni se broj Bošnjaka izjašnjavao kao Muslimani. U ovom radu koristiti ćemo se nazivom Bošnjaci kada govorimo o Bošnjacima koji danas žive u Hrvatskoj ili u pojedinim gradovima, odnosno kada govorimo o Bošnjacima nakon 1993. godine. Nazivom Muslimani (s velikim M) koristit ćemo se u slučajevima kada govorimo o popisima stanovništva, odnosno o popisnim rezultatima do 1991. godine i o vremenu prije 1993. godine kada je službeni naziv za Bošnjake bio Muslimani, a nazivom muslimani (s malim m) koristit ćemo se samo onda kada govorimo o vjernicima islamske vjeroispovijesti.

³ Popisni podaci koje donosimo u radu objavljeni su u ovim publikacijama: *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. januara 1921., Kraljevina Jugoslavija, Opšta državna statistika*, Sarajevo, 1932.; *Definitivni rezultati popisa stanovništva od 31. marta 1931. u Kraljevini Jugoslaviji, knjiga II, Prisutno stanovništvo po veroispovesti*, Direkcija državne statistike, Beograd, 1938.; *Konačni rezultati popisa stanovništva od 15. marta 1948., knjiga IX, Stanovništvo po narodnosti*, Savezni statistički ured, Beograd, 1954.; *Popis stanovništva i stanova 1953, knjiga VIII. Narodnost i materinji jezik*, SZS, Beograd, 1959.; *Popis stanovništva i stanova 1961., knjiga I, Vitalna, etnička i migraciona obeležja*, SZS, Beograd, 1970.; *Popis stanovništva i stanova 1971, knjiga VI, Stanovništvo, vitalna, etnička i migraciona obeležja*, SZS, Beograd, 1974.; J. Gelo, I. Crkvenčić, M. Klemenčić i sur. (1998.) *Narodnosni i vjerski sastav stanovništva Hrvatske: 1880. – 1991. po naseljima*. Grafički prikaz kretanja broja Bošnjaka u Hrvatskoj za razdoblje od 1931. do 2021. dostupan je na mrežnoj stranici projekta RENA: <https://rena.jezik.hr/projektni-rezultati/> (pristupljeno 20. 10. 2025.).

1.2. *Vrijeme Kraljevine SHS i Kraljevine Jugoslavije*

U vrijeme Kraljevine SHS, odnosno Kraljevine Jugoslavije, islamski vjerski život počeo se oblikovati izvan djelokruga vojnog dušobrižništva tek kada je Ministarstvo vjera u Beogradu zaključilo kako je potrebno da se u Zagrebu namjesti stalni imam. Ismet Muftić tim je rješenjem postao prvi stalni zagrebački imam od 1919. (Hasanbegović 2007: 56). Na području Zagreba u to vrijeme (popis iz 1921. godine) žive 474 muslimana, a na teritoriju cijele Hrvatske njih 3.015. Vidljivo je da je najveći broj muslimana tada živio u Dalmaciji, Požeškoj i Zagrebačkoj županiji te u gradovima Zagrebu, Osijeku i Varaždinu. Prilično se sigurno može ustvrditi da je bila riječ o vojnicima i trgovcima, a dio njih sigurno je bio albanske nacionalnosti. Uslijed velike gospodarske krize broj zagrebačkih muslimana u roku od deset godina utrostručio se. U Zagrebu je 1931. godine bilo 1.239 muslimana, a na području čitave Hrvatske njih 4.511. Iz popisa iz 1931. godine vidljivo je da je mnogo muslimana živjelo u većim gradovima poput Dubrovnika, Karlovca, Varaždina, Zagreba, Slavonskog Broda, Osijeka, Požege, Bjelovara i Splita. U vrijeme Kraljevine Jugoslavije 1933. godine postavljen je prvi dubrovački imam, a u Osijeku je 1927. godine osnovana Islamska zajednica.

1.3. *Vrijeme Nezavisne Države Hrvatske*

Zagrebački muftija Ismet Muftić ušao je i Hrvatsko državno vodstvo, provizorno tijelo na čelu s Milom Budakom. Ante Pavelić je 16. travnja 1941. imenovao prvu Vladu NDH i u njoj je mjesto potpredsjednika preuzeo Osman Kulenović, odvjetnik iz Bihaća. Pavelić je prilikom Muftićeva posjeta 23. travnja 1941. izjavio da su Bošnjaci muslimani krv naše krvi, oni su cvijet naše hrvatske narodnosti i prema tome će biti gledani od cijelog hrvatskog naroda, od Hrvatske Države (Hasanbegović 2007: 177).⁴ Tijekom 1941. partizanima se pridružio najveći broj zagrebačkih muslimanskih studenata, nekadašnjih predvodnika ljevičarske opcije na zagrebačkom Sveučilištu. Među njima su bili Skender Kulenović, Hasan Kikić, Muhamed Konjhodžić i Safet Krupić (Hasanbegović 2007: 202–203). Džamija u Zagrebu otvorena je 1944. godine, a sagrađena su tri minareta.

1.4. *Vrijeme od 1945. godine*

Na poticaj Glavnog odbora Muslimana Bosne i Hercegovine kao frontovske ispostave KPJ osnovano je Muslimansko kulturno društvo "Preporod". "Preporod" je u Zagrebu povremeno pripremao društvene zabave, a zagrebački je odbor prestao s radom krajem 1947., prije nego što su vlasti u Bosni i Hercegovini zabranile sva tradicionalna nacionalna društva. Broj učenika na islamskom vjeronauku prepolovio se te je pao s 268

⁴ Ne treba se čuditi Pavelićevim simpatijama za muslimane kada je poznato da je odrastao zajedno s muslimanskom djecom u muslimanskom selu Jezero kod Jajca. Ondje ga je jezerski hodža naučio pisati. "Ja sam prva slova naučio u Mektebu, koje mi je pokazao starac hodža musliman, pred kojim smo u prvom razredu na podu sjedili tridesetak djece, svi muslimani osim mene. Potom Vam može biti razumljivo kako sam srastao s braćom bošnjačkim muslimanima" (Kisić-Kolanović 2009: 280).

(1944./1945.) na 122 učenika (1947.). Muftija Ismet Muftić osuđen je na smrt u sudskom procesu koji je poznat pod imenom Filipović-Majstorović i družina. Broj muslimana u Zagrebu je 1947. godine skočio s predratnih 1.239 na 2.517 iako se oni ne spominju u popisu iz 1948. godine. Od 1948. godine u popisnu kategoriju uvodi se "neopredijeljeni musliman". Na području Hrvatske tako se izjasnilo samo 1.077 osoba, što nikako ne održava pravo stanje na terenu.

Nakon završetka rata počelo je i rušenje zagrebačke džamije, koje je trajalo do 1. svibnja 1948. godine. Džamiju su rušili njemački vojni zarobljenici (Kisić-Kolanović 2009: 299). Džamija je premještena u Tomašićevu 12, a Islamska zajednica u Zagrebu svedena je na okvire iz 1918. godine. Temelji nove zagrebačke džamije položeni su 1981., a gradnja je dovršena tek 1987. godine. Ujedno, u razdoblju poslije Drugog svjetskog rata, osobito u šezdesetima i sedamdesetima, dolazi do velikog migracijskog vala iz Bosne i Hercegovine u Hrvatsku. Razlog tome bio je nerazvijenost Bosne i Hercegovine i relativno veliko tržište radne snage u Hrvatskoj (Čičak-Chand 1999: 454). Također šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća nastaju i svi današnji centri Bošnjaka u Hrvatskoj. Iz popisa koji su uslijedili 1961., 1971. i 1981. vidljiv je značajan porast Bošnjaka na području Istre (Labin, Pula, Rovinj, Umag, Buzet), Rijeke, Dubrovnika, Splita, Gunje, na Kordunu (Vojnić i Vrginmost), na području Siska, Osijeka, Slavonskog Broda i Zagreba.

Muslimani su bili najbrojniji u velikim industrijskim centrima poput Rijeke, Pule, Splita, Zagreba, Siska i Slavonskog Broda, a potom i u manjim sredinama uz granicu Hrvatske i Bosne i Hercegovine poput Gunje te kordunskih sela od Topuskog do Rakovice. Znatna priljev u industrijska središta vidljiv je od 1961., odnosno od vremena kada se teška industrija i tvornice razvijaju u Hrvatskoj. Najveći broj Muslimana iz Bosne i Hercegovine dolazio je iz Bosanske krajine, odakle su se najviše doseljavali na Kordun, u Sisak, na područje Istre i Kvarnera, u Zagreb, u Zadar i drugdje. U Dubrovnik su se ponajviše doseljavali Muslimani iz istočne Bosne i iz istočne Hercegovine, dok su se u Gunju doseljavali Muslimani iz istočne Bosne i iz Bosanske Posavine. Okolnosti i vrijeme doseljavanja u pojedina naselja bili su različiti, pa su tako na područje Labinštine dolazili kao radnici u rudnicima Raša (usp. Džekić 2018, Škiljan 2018: 521–544), na područje Splita kao radnici u velikim građevinskim firmama poput "Lavčevića" (Duraković 2018), na područje Rijeke kao radnici u brodogradilištu "3. maj" i drugim poduzećima, na područje Pule kao radnici u brodogradilištu "Uljanik" i sličnim tvrtkama, na područje Siska kao radnici u Rafineriji Sisak i u Željezari Sisak (Crnković, Škiljan i Dugački 2019), a u Slavonski Brod kao radnici u tvornici "Đuro Đaković". U Gunju su Muslimani počeli dolaziti kao muhadžiri još u vrijeme Drugog svjetskog rata, a nakon Drugog svjetskog rata doseljavali su zbog povoljne cijene zemljišta u tom dijelu Slavonije. U Dubrovnik su se Muslimani doseljavali već od 19. stoljeća, a u drugoj polovini 20. stoljeća velik broj njih došao je raditi u turističko-ugostiteljskom i građevinskom sektoru. Dio današnjih Bošnjaka u Hrvatskoj bio je u sastavu JNA ili djelatnici SUP-a. Znatna broj današnjih Bošnjaka koji su se doselili u socijalističkom razdoblju u Hrvatsku nije bio prijavljen u Hrvatskoj, već su ostali prijavljeni u Bosni i Hercegovini. Dakle, broj Muslimana koji su živjeli u Hrvatskoj 1991. godine bio je sasvim sigurno veći od broja koji se javlja u popisu

stanovništva – 43.469 Muslimana. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. na području Hrvatske živi 24.131 osoba koja se izjašnjava kao Bošnjak/Bošnjakinja. Usto, 50.981 osoba se prema vjeroispovijesti izjasnila da su muslimani. Među njima ima mnogo Albanaca, Roma, Turaka i drugih nacionalnosti, ali svakako je ovdje najviše Bošnjaka te onih koji su se izjasnili u smislu vjerske pripadnosti (nekada Muslimani s velikim M). U današnje vrijeme najviše Bošnjaka živi u Zagrebu (6.566 osoba), u Istarskoj županiji (4.838 osoba, od toga u Puli 1.479 Bošnjaka), u Primorsko-goranskoj županiji (3.547 osoba, od toga u Rijeci 1.696 Bošnjaka), u Sisačko-moslavačkoj županiji (1.520 osoba, od toga u Sisku 962 Bošnjaka) i u Zagrebačkoj županiji (1.142 Bošnjaka).

2. Zakonska osnova za poučavanje nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj

Pravo na odgoj i obrazovanje na svojem jeziku i pismu pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju u skladu s Ustavom Republike Hrvatske,⁵ Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina,⁶ Zakonom o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina⁷ te Zakonom o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj.⁸ Pripadnici nacionalnih manjina imaju mogućnost obrazovati se na materinskom jeziku na svim stupnjevima obrazovanja od predškolskog do visokoškolskog. Svoje ustavno pravo na odgoj i obrazovanje pripadnici nacionalnih manjina ostvaruju kroz tri osnovna modela školovanja. Prema modelu A nastava se odvija samo na jeziku i pismu nacionalne manjine. Tim se modelom služe češka, mađarska, srpska i talijanska nacionalna manjina. Prema modelu B provodi se dvojezična nastava – društvena skupina predmeta poučava se na jeziku nacionalne manjine, a prirodoslovna skupina predmeta poučava se na hrvatskom jeziku. Taj se model provodi u pojedinim školama u kojima se školuju učenici pripadnici češke, mađarske i srpske nacionalne manjine. Prema modelu C, koji podrazumijeva njegovanje jezika i kulture, redovita se nastava odvija na hrvatskom jeziku, a dva sata u osnovnoj školi ili četiri sata u srednjoj školi posvećena su temama iz jezika, književnosti, geografije, povijesti te glazbene i likovne kulture. Ta se nastava održava na jeziku nacionalne manjine. Nastava prema modelu C odvija se za albansku, bošnjačku, češku, mađarsku, romsku, srpsku, slovačku, rusinsku, rusku, ukrajinsku, njemačku, poljsku, slovensku, makedonsku, talijansku i židovsku nacionalnu manjinu.

⁵ Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 56/1990., 135/1997., 8/1998., 113/2000., 124/2000., 28/2001., 41/2001., 55/2001., 76/2010., 85/2010., 5/2014.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html (pristupljeno 20. 10. 2025.).

⁶ Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina ("Narodne novine" broj 155/2002., 47/2010., 80/2010., 93/2011., 93/2011.), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/295/ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (pristupljeno 20. 10. 2025.).

⁷ Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina ("Narodne novine" broj 51/2000., 56/2000.), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/318/zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-na-jeziku-i-pismu-nacionalnih-manjina> (pristupljeno 20. 10. 2025.).

⁸ Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine" broj 51/2000., 56/2000.), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/1851/zakon-o-uporabi-jezika-i-pisma-nacionalnih-manjina-u-republici-hrvatskoj> (pristupljeno 20. 10. 2025.).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku⁹ u školskoj godini 2024./2025. ukupno su 4.093 učenika polazila nastavu na jezicima nacionalnih manjina. Posljednji popis škola u kojima se održavala nastava na jezicima nacionalnih manjina prema svim trima modelima izrađen je za školsku godinu 2023./2024.¹⁰ i obuhvaća 67 škola u kojima se provodi nastava prema modelu A, šest škola u kojima se provodi nastava prema modelu B i 210 škola u kojima se provodi nastava prema modelu C. Zemljopisni položaj škola u kojima se provodi nastava na jezicima nacionalnih manjina u Hrvatskoj dostupan je na mrežnim stranicama projekta *Repozitorij nacionalnomanjinskih jezika u Hrvatskoj*.¹¹

3. Metodologija istraživanja

Prilikom istraživanja poučavanja Bosanskog jezika i kulture prema modelu C koristili smo se metodom polustrukturiranih dubinskih intervjua kao kvalitativnom istraživačkom tehnikom koja se upotrebljava za prikupljanje detaljnih informacija o iskustvima, stavovima, motivacijama te percepcijama profesorica koje predaju Bosanski jezik i kulturu prema modelu C. Kombinirali smo elemente strukturiranog i nestrukturiranog pristupa, omogućujući istodobno usmjerenost i fleksibilnost. Naša su pitanja bila modificirana ovisno o tome s kime smo razgovarali, odnosno je li bila riječ o profesorici koja predaje u osnovnoj ili u srednjoj školi te predaje li u sredini koja se nalazi uz granicu s Bosnom i Hercegovinom (kao što je Gunja) ili u područjima koja su udaljenija od granice (Zagreb, Labin, Pula, Sisak). Pitanja su nam služila kao okvir za razgovor, odnosno ona su nam poslužila kao popis tema o kojima smo željeli razgovarati. Uz postavljena pitanja razgovarali smo i o drugim problemima koji su se doticali teme predmeta Bosanskog jezika i kulture prema modelu C. Tako smo dobili kontekstualizirane odgovore koji su nam pomogli da sagledamo prednosti i mane nastave prema modelu C. Prilikom pisanja članka nismo imali mnogo literature o spomenutoj temi. Naime, o poučavanju nacionalnih manjina u Hrvatskoj na njihovu jeziku i pismu nije do sada mnogo pisano,¹² a

⁹ Priopćenje Državnog zavoda za statistiku OBR-2025-2-1, *Osnovne škole, kraj šk. g. 2023/2024. i početak šk. g. 2024./2025.*, od 18. lipnja 2025., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2025/hr/97133> (pristupljeno 20. 10. 2025.).

¹⁰ Popis škola s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina po modelu A, B i C za školsku godinu 2023./2024., dostupno na: https://rena.jezik.hr/wp-content/uploads/2024/12/Popis-skola-modeli-ABC_2023_2024.pdf (pristupljeno 20. 10. 2025.).

¹¹ Interaktivni zemljovid izrađeni su za školsku godinu 2021./2022., dostupno na: <https://rena.jezik.hr/projektni-rezultati/> (pristupljeno 20. 10. 2025.).

¹² Neven Hrvatić, "Interkulturalni odnosi i obrazovanje na manjinskim jezicima. Hrvatska-Srbija", u: *Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije*, ur. Dragutin Babić, Drago Župarić-Iljić, Zagreb, 2011, 99–116; Dragutin Babić, Filip Škiljan, "Obrazovanje nacionalnih manjina u Hrvatskoj: usporedba socijalističkog poretka i višestranačke demokracije", u: *Historijski zbornik*, god. LXXII (2019), br. 2, 373–403; Dragutin Babić, Filip Škiljan, "Obrazovanje i nacionalnomanjinski identiteti: primjer Sisačko-moslavačke županije (fokus grupa)", u: *Bošnjačka pismohrana*, 20 (2021), 48, str. 139–179; Dragutin Babić, "Manjinski identiteti nacionalnih/etničkih zajednica i osnovnoškolsko obrazovanje: slučaj Hrvatske", u: *Prvih dvadeset godina Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina*, Zagreb, 2024., str. 117–130; Dragutin Babić, "Osnovnoškolsko obrazovanje nacionalnih manjina u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji", u: *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački rad u Bjelovaru*, 15 (2021), str. 51–74; Margareta Gregurović, Tijana Vukojić Tomić, "Izazovi i ograničenja aktualnog modela odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu

o poučavanju Bosanskog jezika i kulture prema modelu C u Republici Hrvatskoj nije uopće ništa napisano. Cilj nam je bio ustanoviti kakva su iskustva profesora Bosanskog jezika i kulture prema modelu C s učenicima koji pohađaju tu nastavu, zatim s kojim se problemima ti profesori suočavaju u samoj nastavi, kako se profesori snalaze s udžbenicima, odnosno materijalima za nastavu, koliko su zadovoljni kurikulumom za nastavu Bosanskog jezika i kulture prema modelu C, od koga sve profesori dobivaju podršku za izvođenje nastave, koliko su jake veze s matičnom zemljom Bosnom i Hercegovinom i koji su problemi koji se javljaju zbog sličnosti hrvatskoga i bosanskoga jezika.

Popis pitanja:

1. Koji je vaš materinski jezik? Kako ga nazivate?
2. Gdje su vaši učenici naučili bosanski jezik?
3. Od koga su vaši učenici naučili bosanski jezik?
4. Kako biste procijenili poznavanje bosanskog jezika svojih učenika?
5. Koliki je interes djece za nastavu i koliki je interes roditelja za nastavu prema modelu C na bosanskom jeziku?
6. Postoje li i gdje su napisani udžbenici bosanskog jezika prema modelu C, u Hrvatskoj ili u BiH? Smatrate li ih kvalitetnima? Što bi u njima eventualno trebalo poboljšati?
7. Postoji li kurikulum bosanskoga jezika za model C? Jesu li njime obuhvaćene sve teme koje smatrate važnima za usvajanje bosanskoga jezika u Hrvatskoj?
8. Kakva je vaša suradnja s Ministarstvom znanosti, obrazovanja i mladih? Ima li je i u čemu se ona očituje?
9. Imate li u svojem radu podršku organizacija koje okupljaju Bošnjake u Hrvatskoj? U čemu se ona očituje?
10. Koliko je vama i vašim učenicima stalo da se služite bosanskim jezikom?
11. Koji je najveći interes djece u nastavi bosanskog jezika (za koju temu)?
12. Kakve su veze s BiH i koliko djeca koja polaze model C imaju prilike susretati se s bosanskohercegovačkom kulturom i jezikom u BiH?
13. Razlikuje li se bosanski jezik koji se poučava u Hrvatskoj od standardnoga bosanskog?
14. Otežava li srodnost bosanskoga i hrvatskoga usvajanje jezičnih značajki bosanskoga? (*kahva – kava, jezički – jezični, maternji – materinski, majkin – majčin, dječiji – dječji, hemija – kemija, demokratija – demokracija, tačka – točka, fudbal – nogomet, jun – lipanj, kajsija – marelica, upitna zamjenica ko – tko, voz – vlak*)
15. Koristite li se gramatikom, pravopisom i rječnicima bosanskoga jezika u nastavi? Jesu li vam ti priručnici dostupni u Hrvatskoj? Kako ih nabavljate?

nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj”, u: *Prvih dvadeset godina Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina*, Zagreb 2024., str. 155–173; Maja Matić, *Mogućnosti obrazovanja na jeziku i pismu srpske nacionalne manjine: vodič za učenike i roditelje*, Zagreb 2019.; Lica i naličja obrazovanja: interkulturalnost i obrazovanje na manjinskim jezicima i pismima: (zbornik radova povodom Međunarodne znanstveno-stručne konferencije “Interkulturalnost i obrazovanje na manjinskim jezicima i pismima” održane u maju 2022. u Zagrebu) (ur. A. Petričević, A. Rožić, N. Čolović, F. Varennes), Zagreb, 2023.

4. Poučavanje Bosanskog jezika i kulture u Republici Hrvatskoj – model C

Vijeće bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba u programu rada za 2011. godinu pokrenulo je pripremu i organizaciju nastave za obrazovanje učenika pripadnika bošnjačke nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama prema Nastavnom planu i programu Bosanskog jezika i kulture (model C). Nakon što je Agencija za odgoj i obrazovanje utvrdila da Nastavni program sadržava sve potrebne elemente te da je napisan prema pravilima struke, izdala je pozitivno stručno mišljenje o njegovu tekstu te je u skladu s tom odlukom Nastavni program Bosanskog jezika i kulture (model C) za obrazovanje učenika pripadnika bošnjačke nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj postao temeljni dokument za postupak provedbe programa u sklopu predmeta Bosanski jezik i kultura prema modelu C obrazovanja pripadnika nacionalnih manjina. Državna tajnica Dijana Vican donijela je 6. rujna 2011. Odluku o imenovanju Povjerenstva za izradu Nastavnog programa Bosanskog jezika i kulture (model C) za obrazovanje učenika pripadnika bošnjačke nacionalne manjine u osnovnim i srednjim školama. Članovi Povjerenstva bili su profesori različitih nastavnih predmeta i u skladu s načelima svoje struke izradili su spomenuti Nastavni program, koji obuhvaća sljedeće predmete: bosanski jezik s književnošću za osnovnu i srednju školu, priroda i društvo za osnovnu školu, povijest i zemljopis za osnovnu i srednju školu te likovna i glazbena kultura/umjetnost za osnovnu i srednju školu. Članovi Povjerenstva tekst su predali 31. prosinca 2012. Nastavni program je nakon niza poboljšanja i prihvaćenih recenzentskih primjedaba predan 30. prosinca 2015. godine. Taj je Nastavni program bio na snazi od 7. rujna 2017. do 28. listopada 2025., kada je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih donijelo Odluku o donošenju Kurikula za nastavni predmet Bosanski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C),¹³ prema kojemu je propisano što će se sve poučavati na nastavi Bosanskoga jezika i kulture od školske godine 2025./2026.

Kurikul je podijeljen na tri domene. Domena A naziva se *Govorim, slušam i pišem bosanski* i podrazumijeva učenje i poučavanje standardnoga bosanskog jezika, stvaralačko pismeno i usmeno izražavanje, tumačenje misli, osjećaja, stavova i činjenica te međudjelovanja u nizu različitih društvenih i kulturnih situacija: obrazovanje, slobodno vrijeme i svakodnevicu života. Domena B – *Čitam i promišljam bosanski* – podrazumijeva razvoj čitateljske pismenosti, razumijevanje, tumačenje i vrednovanje tekstova bosanskih autora i autora bošnjačke nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj. Domena C pod naslovom *Moje bosansko nasljeđe* podrazumijeva upoznavanje bosanskohercegovačke kulture u najširem smislu, obuhvaća usvajanje znanja o bosanskohercegovačkoj povijesnoj i kulturnoj baštini (likovnoj i glazbenoj) te o geografskim obilježjima Bosne i Hercegovine. Ova domena integrira teme medijske kulture i elemente umjetničkoga područja te izražavanja, primjerice uvježbavanje i izvođenje bosanskih narodnih plesova, recitacija, pjesama i dramskih tekstova na bosanskome jeziku.

¹³ Odluka o donošenju Kurikula za nastavni predmet Bosanski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C) ("Narodne novine" broj 139/2025.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_11_139_2076.html (pristupljeno 14. 11. 2025.).

5. Nastava Bosanskog jezika i kulture u praksi: intervjui s nastavnicama

U Hrvatskoj se nastava iz predmeta Bosanski jezik i kultura održava u sljedećim školama: Osnovna škola Monte Zaro u Puli, Osnovna škola Ive Lole Ribara u Labinu, Osnovna škola Vazmoslava Gržalje u Buzetu, Prva ekonomska škola u Puli, Osnovna škola Borovje u Zagrebu, Osnovna škola Žitnjak u Zagrebu, Islamska gimnazija dr. Ahmeda Smajlovića u Zagrebu, Osnovna škola "Braća Bobetko" u Sisku te Osnovna škola Antuna i Stjepana Radića u Gunji. Intervjui s nastavnicama provođeni su od veljače do travnja 2025. u Istri, Zagrebu, Sisku i Gunji. Znanstveni interes istraživača u prvom je redu, kao što je već napomenuto, bio usmjeren na konkretna iskustva nastavnica u razredu, s kojim se problemima susreću, koje teme učenici najbolje prihvaćaju, kakva je situacija s brojem učenika u razredu i jesu li roditelji uključeni i zainteresirani za nastavu koju pohađaju njihova djeca, je li školsko okruženje podupiruće i jesu li predstavnici bošnjačke nacionalne manjine i državni dužnosnici posvećeni razvoju njihova predmeta.

5.1. *Bosanski jezik i kultura u Istri*

U Istri se Bosanski jezik i kultura poučava u četiri škole: u Puli u Osnovnoj školi Monte Zaro i u Prvoj ekonomskoj školi, zatim u Osnovnoj školi Ive Lole Ribara u Labinu te u Osnovnoj školi Vazmoslava Gržalje u Buzetu. U Puli je u osnovnoj školi nastava počela u školskoj godini 2018./2019., dok je u Prvoj ekonomskoj školi nastava počela godinu dana poslije – u školskoj godini 2019./2020. U školskoj 2025./2026. godini u osnovnoj školi u Puli 13 djece pohađa nastavu Bosanskog jezika i kulture, u Buzetu njih četvero, a u Labinu također četvero. Nekada je u Labinu bilo i do 15 učenika, ali je broj znatno pao. Za srednjoškolce koji pohađaju program Bosanskoga jezika i kulture nastava se održava u Ekonomskoj školi u Puli, a na nastavu u kontinuitetu dolazi između pet i devet srednjoškolaca iz različitih srednjih škola. Prema riječima profesorice Emine Kahrmanović velik problem predstavlja slaba informiranost Bošnjaka u Istri o mogućnosti pohađanja nastave Bosanskoga jezika i kulture, a pretpostavlja da se roditelji i učenici boje novih obaveza i povećanog opsega učenja. Na nastavi Bosanskog jezika i kulture učenici se upoznaju s brojnim činjenicama koje do sada nisu znali. Tako ondje doznaju pojedinosti iz povijesti Bosne i Hercegovine, a začuđuje ju činjenica da je malo učenika znalo da je Bosna bila kraljevstvo ili da uopće nisu čuli o povelji Kulina bana. Profesorica Kahrmanović održala je tribinu u Rijeci na kojoj je pokušala zainteresirati riječke Bošnjake za model C i Bosanski jezik i kulturu. Nakon tribine, na koju ju je pozvao Denis Beganović, bilo je mnogo zainteresiranih, ali kada je trebalo pokrenuti nastavu, djeca se nisu odazvala, pa je inicijativa u Rijeci propala. Čini joj se da mnogo učenika ne zna ništa o Bosni i Hercegovini, pa svoje učenike najprije upoznaje s geografskim značajkama, a zatim s poviješću i književnošću. Profesorica Kahrmanović održava i debate s učenicima te organizira kvizove u kojima se učenici natječu u poznavanju bosanskih riječi. Na tim natjecanjima učenicima zadaje i sastavke u kojima moraju upotrijebiti što više riječi koje se upotrebljavaju u bosanskom jeziku, a nisu uobičajene

u hrvatskom jeziku. Zanimljivo je da i neki pripadnici većinskog naroda pohađaju nastavu Bosanskog jezika i kulture jer ih zanima Bosna i Hercegovina. Na nastavi profesorica Kahrmanović poučava ćirilčno pismo sve učenike koji su za to zainteresirani, ali ne forsira ako netko ne želi. Također ih poučava i bosančicu. Učenike najviše zanima Bosna i Hercegovina, odnosno izleti u Bosnu, učenje novih riječi i bosanskohercegovačka književnost. Profesorica Kahrmanović u nastavi se koristi raznim medijima kako bi djeci približila Bosnu i Hercegovinu te njezinu kulturu, glazbu, književnost, umjetnost, povijest i geografiju. Udžbenike za nastavu Bosanskog jezika i kulture, s obzirom na to da u Hrvatskoj nisu izrađeni, nabavio je iz Bosne i Hercegovine Muhamed Muratagić, predsjednik Vijeća bošnjačke nacionalne manjine Istarske županije.

5.2. Bosanski jezik i kultura u Zagrebu

Bosanski jezik i kultura u Zagrebu se poučava u tri škole – u Osnovnoj školi Borovje, Osnovnoj školi Žitnjak i u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića. Nastava Bosanskog jezika i kulture u Osnovnoj školi Žitnjak počela je u školskoj godini 2018./2019., baš kao i nastava u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića. Iste te godine počela je nastava prema modelu C u Osnovnoj školi Vinka Žganca na Kozari boku, ali je ondje nastava trajala samo jednu školsku godinu. U Osnovnoj školi Borovje nastava Bosanskog jezika i kulture počela je u školskoj 2019./2020. godini. U školskoj godini 2023./2024. bilo je 17 učenika u Osnovnoj školi Borovje, dok je ove školske godine u Osnovnoj školi Žitnjak 12 učenika. Bosanski jezik učenici su naučili uglavnom od svojih baka i djedova, a znanje su produbili u najvećoj mjeri na nastavi. Profesorica Alma Halilović, koja Bosanski jezik i kulturu predaje u Osnovnoj školi Žitnjak, smatra da je glavni zadatak profesora koji održavaju nastavu iz toga predmeta da djecu poučavaju književnosti. Relativno slab interes za predmet objašnjava nedostatkom udžbenika, a kao cilj nastave ističe očuvanje nacionalnog identiteta i upoznavanje s kulturom Bosne i Hercegovine. U nedostatku udžbenika profesori pronalaze sadržaje na internetu, a Vijeće bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba pomaže financijski donacijama udžbenika iz Federacije Bosne i Hercegovine. Što su djeca starija, veća je važnost izgradnje nacionalnog identiteta. Profesorica Halilović kazuje da su i izleti posebno važni za učenike. Prve školske godine djeca su išla na izlet u Srebrenik i Tuzlu, dok su školske godine 2019./2020. učenici posjetili Rijeku i tamošnji Islamski centar. Posebno je važno obilježavanje pojedinih bosanskohercegovačkih praznika (poput Dana državnosti ili Dana neovisnosti BiH). Važan je i Dan materinjeg jezika na kojem učenici različitih nacionalnih manjina čitaju na svojem jeziku pisce iz svoje zemlje. Kao dodatnu aktivnost Alma Halilović ističe i tradicijsko kuhanje koje se održava jednom mjesečno te obilježavanje Bajrama putem predstava. Najzanimljiviji sadržaji su učenicima Alme Halilović sevdalinke, a posebno vole opisanje prirodnih ljepota Bosne i Hercegovine.

Kako je već spomenuto, nastava Bosanskog jezika i kulture u Islamskoj gimnaziji dr. Ahmeda Smajlovića počela je u školskoj godini 2018./2019. U školskoj godini 2024./2025. nastavu Bosanskog jezika i kulture pohađa 27 učenika. Učenici koji pohađaju ovu nastavu

uglavnom dolaze iz bošnjačkih obitelji. Prema mišljenju profesorice Ajke Srebreniković najveći je interes učenika za teme o srednjovjekovnoj Bosni, odnosno za povijesna pisma, te za sevdalinke. Visoko je plasirana i alhamijado književnost, bosančica te bosanskohercegovačka književnost. Učenici se vrlo rado bave nepoznatim riječima koje su u upotrebi u Bosni i Hercegovini te bošnjačkim autorima, ali i hrvatskim i srpskim autorima iz Bosne i Hercegovine (Ivo Andrić i Branko Ćopić). Profesorica Srebreniković navodi da najveći broj djece sluša Bosanski jezik i književnost u prvom i drugom razredu gimnazije, dok ih je u četvrtom razredu samo troje. Smatra da je razlog tome preopterećenost nastavom i državna matura. Iako udžbenika nema, izrađen je novi kurikulum koji bi trebao biti prihvaćen u najskorije vrijeme. Vijeće bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba podupire nastavu Bosanskog jezika i kulture i u Islamskoj gimnaziji, gdje se održava kuhanje tradicionalnih bosanskih jela jednom mjesečno, te financira izlete u Bosnu i brine se o pribavljanju nastavnih materijala iz Bosne i Hercegovine. Nastava se održava kao blok-sat, a tjedno učenici u gimnaziji slušaju četiri sata Bosanskog jezika i kulture. Najveći broj učenika, uz one iz Hrvatske, jesu oni koji su došli u gimnaziju iz Bosanske krajine, odnosno iz Velike Kladuše, Cazina i Bihaća, gradova najbližih Zagrebu. Uz Vijeće bošnjačke nacionalne manjine Grada Zagreba u financiranju izleta ove godine sudjelovat će i saborski zastupnik bošnjačke, albanske, crnogorske, slovenske i makedonske nacionalne manjine Armin Hodžić.

5.3. Bosanski jezik i kultura u Sisku

Bosanski jezik i kulturu mogu slušati osnovci u sisačkoj Osnovnoj školi "Braća Bobetko", u kojoj nastavu iz toga predmeta održava profesorica Amila Škorić. Početak održavanja nastave opisala je ovako: "Naši iz Vijeća i bošnjačkih udruga poslali su upit u Osnovnu školu 'Braća Bobetko'. Bila sam zaposlena kao vjeroučiteljica u toj školi, pa sam preuzela dvije grupe za Bosanski jezik i kulturu. Najveći problem bio je raspored sati. Djeca su krenula pa im se svidjelo, a mi smo imali plan i program koji nisu bili primjenjivi. Sami smo tražili i pronalazili ono što je bilo zanimljivo i na temelju čega smo mogli održavati nastavu. Iz bosanskih udžbenika sam izvukla ono što mi se činilo zanimljivo, a tražila sam i na internetu. Vidjeli smo da djeca vole povijest Bosne kroz priču, da vole pjesme i pisce, da vole slušati o tradiciji." Profesorica Škorić navodi da su njezini učenici pretežno djeca čiji su roditelji rođeni u Sisku, a najviše se djece na nastavu Bosanskoga jezika i kulture uključilo s nastave Islamskoga vjeronauka. Nažalost, napominje profesorica Škorić, sve je manje djece koja pohađaju nastavu. Na nastavi Bosanskog jezika i kulture stalno je isti broj učenika, njih oko 10, ali se znatno smanjio broj djece na vjeronauku, na koji je dolazilo oko stotinu učenika na početku, a sada ih je tek oko 50. Na nastavi učenike upoznaje s djelima svih bosanskih pisaca, pa tako i djelima Ive Andrića i Branka Ćopića. Pri usvajanju bosanskoga jezika spominje i neke razlike između hrvatskog i bosanskog jezika. Učenici vole učiti i izvan učionice, pa su tako bili na izletu u Srebrenici, a od izvanučioničkih aktivnosti održavali su recitacije na Dan državnosti u sisačkoj džamiji. Profesorica Škorić ističe da njezini učenici često idu u Bosnu i ondje upijaju bosansku

kulturu od nana i djedova. Kad je riječ o kurikulu, napominje da teško može učenicima govoriti o orijentalnim jezicima te da nastavu svakako treba prilagoditi.

5.4. Bosanski jezik i kultura u Gunji

U Gunji su do sada Bosanski jezik i kulturu predavale dvije profesorice: Emina Durmić i Emina Muminović. Ovaj se predmet u Osnovnoj školi Antuna i Stjepana Radića predaje od školske godine 2018./2019. Prema njihovu mišljenju najveći dio djece odlučuje se pohađati Bosanski jezik i kulturu od petog razreda. Bosanski jezik učenici nauče uglavnom kod kuće od roditelja, koji su uglavnom podrijetlom iz Bosne i Hercegovine. Budući da je Gunja pogranično mjesto, povezanost s Bosnom i Hercegovinom je velika te je većina stanovnika upućena u svakodnevnom aktivnostima na obližnje Brčko, koje je mnogo veće naselje od Gunje. Mnogi izrazi iz bosanskog jezika uvriježeni su i među stanovnicima Gunje među kojima je mnogo Bošnjaka. Zbog blizine granice interes među djecom za nastavu Bosanskog jezika i kulture nije osobito velik. Profesorice Durmić i Muminović u Gunji su, s obzirom na nedostatak udžbenika Bosanskog jezika i kulture, koristile brojna skripta, udžbenike iz Bosne i Hercegovine te udžbenike bosanskog jezika iz Sandžaka. Uz pomoć internog aktiva za Bosanski jezik i kulturu prema modelu C profesorice su napravile program prema kojem predaju taj predmet. Uz Ljetne škole Bosanskog jezika i kulture, koje se održavaju već tri godine za redom (u Zagrebu, u Gunji i u Stubičkim Toplicama), djeca dobivaju dodatne informacije o književnosti, povijesti, geografiji, glazbi i likovnoj umjetnosti Bosne i Hercegovine. Organiziraju se i izleti za učenike koji pohađaju Bosanski jezik i kulturu u Bosnu i Hercegovinu. Na izletima, koji su uglavnom iz Gunje jednodnevni, obilaze se mjesta važna za povijest i kulturu Bosne i Hercegovine. Bošnjački nacionalni savjet i Islamska vjerska zajednica pomažu opremom i financijama za organiziranje ljetnih škola i izleta. Učenici ponajviše vole učenje sevdalinki. Neki od učenika sudjeluju u bošnjačkim kulturno-umjetničkim društvima koja postoje u Gunji. Iako je Bosna blizu, mali se broj učenika iz Gunje školuje u Brčkom. Problem je državna matura, pa je školovanje u susjednoj državi zapravo onemogućeno. Trenutačno u Osnovnoj školi Antuna i Stjepana Radića Bosanski jezik i kultura pohađa 17 učenika i to 15 u višim razredima i dvoje u nižim razredima.

6. Zaključak

Na temelju intrervjua s nastavnicama u osnovnim i srednjim školama u Hrvatskoj koje održavaju nastavu iz nastavnoga predmeta Bosanski jezik i kultura zaključno možemo ustvrditi da su pozitivni ishodi predmeta sljedeći: učenici koji pohađaju nastavu vole sadržaje poput ljetnih škola bosanskoga jezika i kulture (dosad su održane u Zagrebu, Gunji i Stubičkim Toplicama) i izlete u BiH te vole učiti sevdalinke i nastavne sadržaje o srednjovjekovnoj Bosni. Od izvannastavnih sadržaja rado sudjeluju na obilježavanju bosanskohercegovačkih praznika poput Dana državnosti i Dana nezavisnosti te

na obilježavanju Bajrama. Na Danu materinskog jezika s veseljem čitaju djela bosanskohercegovačkih pisaca, rado se pridružuju aktivnostima tradicijskoga kuhanja (što se organizira jednom mjesečno), a zanimljivim ocjenjuju i kvizove posvećene poznavanju bosanskih riječi. Vrijedi spomenuti da u Istri nastavu Bosanskoga jezika i kulture pohađaju i učenici koji nisu Bošnjaci jer ih zanimaju sadržaji koji se tiču Bosne i Hercegovine. Nastavnice ističu da je suradnja s vijećima i predstavnicima bošnjačke nacionalne manjine vrlo dobra, da dobivaju potporu i na lokalnoj i na državnoj razini od bošnjačkih organizacija, osobito pri nabavi udžbenika, organizaciji izleta za učenike i obilježavanju državnih i vjerskih manifestacija u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Kao izazove nastavnice prepoznaju u prvome redu nedostatak udžbenika za predmet Bosanski jezik i kultura te neprilagođenost nastavnoga plana i programa učenicima. Njihova su velika očekivanja bila povezana s donošenjem Kurikula za nastavni predmet Bosanski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C), koji je stupio na snagu 28. listopada 2025., upravo u pogledu uspješnijega određivanja nastavnih sadržaja u skladu s kojima bi se trebalo pristupiti izradi udžbenika za sve obrazovne razine. Na organizacijskoj razini nastavnice ističu probleme s rasporedom sati, odnosno činjenicu da se nastava održava nakon što učenici provedu cijeli dan u školi. Usto, konstatiraju da interes učenika za nastavu nije osobito velik (u Gunji je 17 učenika, u Sisku 10, u Zagrebu u OŠ Borovje 17, u OŠ Žitnjak 12, u 4. razredu Islamske gimnazije 3 učenika, u osnovnoj školi u Puli 13 učenika, u Buzetu 4, u Labinu 4, u srednjoj školi u Puli od 5 do 9 učenika), što tumače preopterećenošću učenika redovitim nastavom, a u srednjoj školi i obavezom polaganja državne mature. Kad je riječ o suradnji s roditeljima i njihovu sudjelovanju u jačanju nastave Bosanskoga jezika i kulture, opći je dojam da je informiranost roditelja i učenika o mogućnosti pohađanja nastave slaba te da je prisutan strah od novih obaveza i dodatnih zadataka uz redoviti školski program.

Uzevši sve navedeno u obzir, može se pretpostaviti da je stupanjem na snagu Kurikula za nastavni predmet Bosanski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C) definitivno utvrđen popis odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja kroz domene u organizaciji predmeta. Time su jasno određeni odgojno-obrazovni ishodi, što će u prvo vrijeme omogućiti nastavnicima lakšu pripremu nastave dok se ne izrade primjereni udžbenici za predmet Bosanski jezik i kultura. Na taj će se način riješiti dosadašnji problem neprikladnih udžbenika, odnosno njihovo nepostojanje. Kao veliku prednost valja istaknuti i činjenicu da su na izradi Kurikula surađivale i pojedine anketirane nastavnice, pa je izgledno da su u njega ugrađena njihova neposredna iskustva i da će izrada udžbenika koja predstoji biti olakšana i učinkovitija jer će se temeljiti na praktičnome radu u razredu. Sve to u konačnici bi trebalo pridonijeti razvoju nastavnoga predmeta i osiguravanju daljnjega razvitka bosanskoga jezika i kulture za Bošnjake u Hrvatskoj.

Literatura

- Babić, Dragutin (2021), "Osnovnoškolsko obrazovanje nacionalnih manjina u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji", u: *Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački rad u Bjelovaru*, 15, 51–74.
- Babić, Dragutin (2024), "Manjinski identiteti nacionalnih/etničkih zajednica i osnovnoškolsko obrazovanje: slučaj Hrvatske", u: *Prvih dvadeset godina Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 117–130.
- Babić, Dragutin, Filip Škiljan (2019), "Obrazovanje nacionalnih manjina u Hrvatskoj: usporedba socijalističkog poretka i višestranačke demokracije", u: *Historijski zbornik*, god. LXXII, br. 2, 373–403.
- Babić, Dragutin, Filip Škiljan (2021), "Obrazovanje i nacionalnomanjinski identiteti: primjer Sisačko-moslavačke županije (Fokus grupa)", u: *Bošnjačka pismohrana*, 20, 48, 139–179.
- Crnkić, Alem, Filip Škiljan, Vlatka Dugački (2019), *Islamska zajednica u Sisku 1967. – 2017.*, Medžlis Islamske zajednice Sisak, Sisak
- Čičak-Chand, Ružica (1999), "Islam i muslimani u Hrvatskoj: skica stvaranja muslimanskog/bošnjačkog sociokulturnog prostora", *Migracijske i etničke teme*, 15/4, 451–464.
- Duraković, Ibrahim (2018), *Bošnjaci u Splitu 1916. – 2017.: bošnjačka kronologija*, Kulturno društvo Bošnjaka "Preporod", Split
- Džekić, Mehmed (2018), *Bošnjački identitet Labinštine*, Bošnjačka nacionalna zajednica, Labin
- Gregurović, Margareta, Tijana Vukojić Tomić (2024), "Izazovi i ograničenja aktualnog modela odgoja i obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj", u: *Prvih dvadeset godina Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 155–173.
- Hasanbegović, Zlatko (2007), *Muslimani u Zagrebu 1878. – 1945. Doba utemeljenja*, Medžlis Islamske zajednice – Institut društvenih znanosti "Ivo Pilar", Zagreb
- Hrvatić, Neven (2011), "Interkulturalni odnosi i obrazovanje na manjinskim jezicima. Hrvatska-Srbija", u: Dragutin Babić, Drago Župarić-Ilić, ur., *Nacionalne manjine kao faktor stabilnosti u međunarodnim odnosima Hrvatske i Srbije*, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 99–116.
- Kisić-Kolanović, Nada (2009), *Muslimani i hrvatski nacionalizam 1941. – 1945.*, Školska knjiga – Hrvatski institut za povijest, Zagreb
- Lica i naličja obrazovanja: interkulturalnost i obrazovanje na manjinskim jezicima i pismima: (zbornik radova povodom Međunarodne znanstveno-stručne konferencije "Interkulturalnost i obrazovanje na manjinskim jezicima i pismima" održane u maju 2022. u Zagrebu) (2023), Antonija Petričušić, Anita Rožić, Nina Čolović, Ferdinandes de Varennes, ur., Srpsko narodno vijeće, Zagreb
- Matić, Maja (2019), *Mogućnosti obrazovanja na jeziku i pismu srpske nacionalne manjine: vodič za učenike i roditelje*, Srpsko narodno vijeće, Zagreb
- Škiljan, Filip (2018), "Bošnjački/muslimanski rudari u Labinštini / Bosniak/Muslim miners in Labinština", u: Marina Perić Kaselj, Filip Škiljan, ur., *Dijasporski i nacionalno manjinski identiteti: migracije, kultura, granice, države*, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb, 521–544.

Izvori

- Odluka o donošenju Kurikula za nastavni predmet Bosanski jezik i kultura u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj (model C) ("Narodne novine" broj 139/2025.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2025_11_139_2076.html (pristupljeno 14. 11. 2025.)
- Popis škola s nastavom na jeziku i pismu nacionalnih manjina po modelu A, B i C za školsku godinu 2023./2024., dostupno na: https://rena.jezik.hr/wp-content/uploads/2024/12/Popis-skola-modeli-ABC_2023_2024.pdf (pristupljeno 20. 10. 2025.)
- Priopćenje Državnog zavoda za statistiku OBR-2025-2-1, *Osnovne škole, kraj šk. g. 2023/2024. i početak šk. g. 2024./2025.*, od 18. lipnja 2025., dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/2025/hr/97133> (pristupljeno 20. 10. 2025.)
- Ustav Republike Hrvatske ("Narodne novine" broj 56/1990., 135/1997., 8/1998., 113/2000., 124/2000., 28/2001., 41/2001., 55/2001., 76/2010., 85/2010., 5/2014.), dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_07_85_2422.html (pristupljeno 20. 10. 2025.)
- Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina ("Narodne novine" broj 155/2002., 47/2010., 80/2010., 93/2011., 93/2011.), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/295/ustavni-zakon-o-pravima-nacionalnih-manjina> (pristupljeno 20. 10. 2025.)
- Zakon o odgoju i obrazovanju na jeziku i pismu nacionalnih manjina ("Narodne novine" broj 51/2000., 56/2000.), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/318/zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-na-jeziku-i-pismu-nacionalnih-manjina> (pristupljeno 20. 10. 2025.)
- Zakon o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj ("Narodne novine" broj 51/2000., 56/2000.), dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/1851/zakon-o-uporabi-jezika-i-pisma-nacionalnih-manjina-u-republici-hrvatskoj> (pristupljeno 20. 10. 2025.)